

Minden iránt nyitottnak kell lennünk

A Budapesti Tavasz Fesztivál vendége volt Gabriel Prokofjev Londonban élő zeneszerző és D.J., Szergej Prokofjev unokája. A Bandaloop társulattal adta elő Strings című kompozícióját az Akkord vonósnégyes közreműködésével. Gabriel Prokofjevvel ebből az alkalomból beszélgettünk.

┃ Első alkalommal vendégszerepel Magyarországon?

– Nem, hat évvel ezelőtt már jártam itt. Akkor a Sziget Fesztiválon léptem fel, ahol elektronikus zenét adtam elő a Danubius vonósnégyessel, a másik napon pedig az Óbudai Danubia zenekar Versenymű lemezját-szóra és zenekarra (Concerto for Turntable) című darabomat mutatta be. Utóbbi tavaly ismét eljátszották, de akkor nem tudtam eljönni. Szóval egyszer már voltam Budapesten, és most nagyon örülök, hogy újra itt lehetek, mert tényleg nagyon szeretem ezt a várost, ahol rengeteg a tehetséges muzsikos, és nagyon magas színvonalú a zeneművészet.

┃ Most a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében a Bandaloop társulattal a Müpa Fesztiválszínházában lép fel, a „Strings” (Húrok) című produkcióval. Milyen együttes a Bandaloop és hogyan kerültek kapcsolatba?

– A Bandaloop egy olyan táncsoport, amelyik arról híres, hogy mindig kötelekkel táncol, többnyire kültérben, magas épületek oldalán. Másfél évvel ezelőtt rendelték tőlem egy darabot a Seattle University számára, de akkor nem tudtam elmenni Seattle-be, ezért az alkotói folyamat e-mailiek, videokonferenciák útján zajlott, távkapcsolatban. Természetesen stúdióban láttam, hogy miként dolgoznak, tehát pontos képem volt az általuk művelt tánc fizikai módjáról. A nekik írt kompozíció elektronikára és vonósokra készült. A budapesti előadáson az Akkord vonósnégyes működik közre, akikkel tegnap próbáltam először, és valamennyien egészen egyszerű muzsikuskok. A zene azért érdekes, mert alapvetően elektronikus. Meglehetősen ritmikus és elég sok ütős ritmushangzást használtam benne a húros hangszerek különféle effektusaiból és játékmódjaiból, mint dörzsölés, tekerés, ezekből hoztam létre a ritmust, mivel a darab címe „húrok”. Az elektronika mellett a dallamosabb részeket a vonósnégyes játssza.

┃ Vagyis tulajdonképpen a köteleket a húroknak felelteti meg zeneileg?

– Pontosan erről van szó. Húros hangszerek, húros hangzások, némi elektronikával, de más hangzások is szerepelnek benne. Én adom elő az elektronikus részt a vonósnégyessel, a táncosok pedig a kötelekkel dolgoznak.

┃ Mindez nem jelenti azt, hogy Ön a Bandaloop csoport amolyan házi zeneszerzője lenne, ugye?

– Nem, egyáltalán nem. Van néhány kültéri produkciójuk, amelyekhez a zenét egy másik, kaliforniai zeneszerző írta. Úgy gondolom, hogy inkább ő a házi zeneszerzőjük. A miénk alkalmi együttműködés, de nagyon pozitívnak bizonyult, úgyhogy lehet, hogy máskor is dolgozunk még együtt.

┃ Gondolom, hogy ez egy érdekes kihívás lehetett az Ön számára.

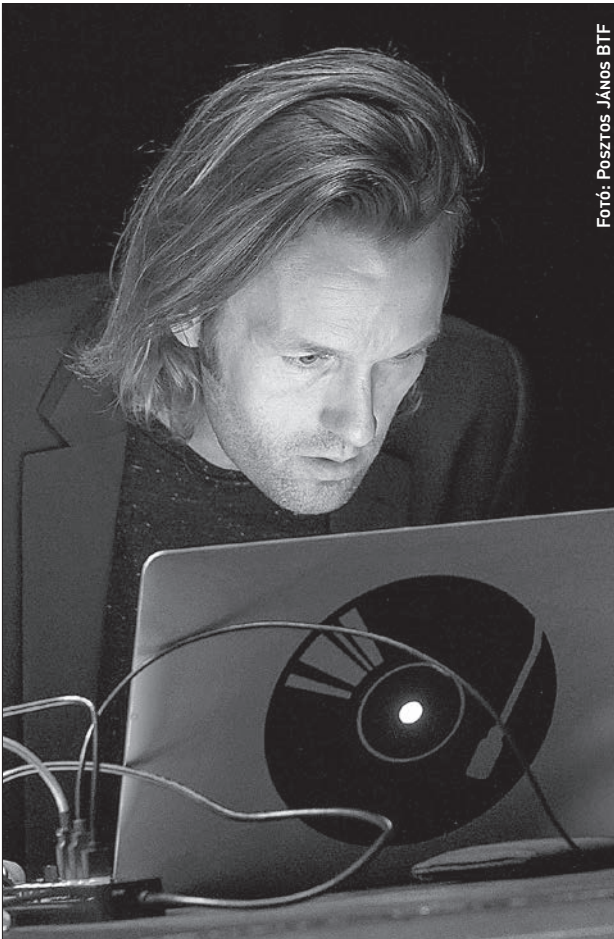
– Egyértelműen. A kötelekkel való játék egyfelől megadta azt a szabadságot, hogy elinduljak egy új irányba, másfelől korlátokat is jelentett. Zeneileg kicsit egyszerűbb kellett válnom, ugyanakkor meg kellett felelnem a táncosok elképzeléseinek. Nagyon szeretem az ilyen együttműködéseket. Egyes koreográfusok arra ösztönöznek, hogy merészebb, komplexebb legyek. Mások pedig arra, hogy közvetlenebb. A Bandaloop esetében több ritmikai energiára volt szükség, és egyszerűbb stílusra. De azt hiszem, hogy minden zeneszerzőnek jót tesz a váltás, vagyis ha különböző elvárásoknak kell eleget tennie.

┃ Ön amúgy is otthonosan mozog a társművészetekben, hiszen édesapja, Oleg Prokofjev neves szobrász- és festőművész volt.

– Igen, ez így van. Azt hiszem ő nagyon élvezte volna az ilyenfajta projekteket, ahol a köteleknek vizuális aspektusa is van, ami a mozgás új dimenzióit hozza létre.

┃ Az Ön zeneszerzői természetét végignézve látható, hogy szívesen alkot a tradicionális, úgymond „klasszikus” zenei műfajokban is. Általában párhuzamosan komponál mindkét irányzatban, vagy inkább hol az egyik, hol a másik kerekedik felül?

– Érdekes, mert amikor jövő héten visszamegyek az Egyesült Királyságba, akkor egy balettet fogok komponálni szimfonikus nagyzenekarra, alapjában véve egy teljesen hagyományos apparátusra, de némi elektronika azért szerepel benne. Vagyis a két világ találkozik. Gondolom, sokan azért érdeklődnek a műveim iránt, mert a szimfonikus zenekari hangzás némi elektronikával ötvöződik. De boldog vagyok, hogy ezt hagyományos módon valósíthatom meg. Valójában teljesen projektfüggő, hogy mikor melyik irányzat dominál. Olykor örülök, hogy kizárólag szimfonikus zenekarra komponálhatok. Egy vonósnégyes is annyiféle hangzásra képes. Nem

Fotó: POSZTOS JÁNOS BTF

szükséges, hogy elektronikát adjunk hozzá. Nyomós okának kell lennie, hogy az elektronikához forduljunk.

■ *Az a tapasztalatom, hogy a kizárólag elektronikus kompozíciók nem nagyon vonzzák a közönséget, legalábbis nálunk egy meglehetősen szűk kör érdeklődik az elektronikus zenei koncertek iránt.*

– Ennek az az oka, hogy valójában még nem találtuk meg a módját, hogyan adjunk elő valóban expresszív tisztán elektronikus zenét. Ha valaki elmegy egy elektronikus zenei koncertre, azt látja, hogy valaki egy keverőasztal előtt ül és gombokat tekerget, akárcsak egy hangmérnök. Így nem jönnek létre valóban expresszív előadások. Ebbe az előadásba is szerettem volna több expresszivitást belevinni, mint hogy keverem a hangokat, de ez önmagában olyan hatalmas előkészületet igényelt volna, amire zeneszerzőként egyszerűen nem találtam időt.

■ *Mi a témája a balettnak, amelyen éppen dolgozik?*

– A címe Sense of Time (Időérzés). Úgy kezdődik, hogy egy olyan rohanó nagyvárosban, mint amilyen London is, ahol semmire nem jut idő, hogyan érzékeljük az idő múlását, és hogy miként tudjuk megtalálni a nyugodt pillanatokot. Annak a fontossága, hogy meg tudjunk állni. Valójában egy kísérlet arra vonatkozóan,

hogy miként észleljük az időt. Nagyon mozgalmasan indul, azután vannak tételek, amikor pillanatokra megáll az idő.

■ *Tehát inkább egy elvont, absztrakt témáról van szó, mint konkrét narratíváról.*

– Alapvetően absztrakt, de nem teljesen. Különböző fejezetekből áll. A végén megjelennek olyan egyértelmű elemek is, amelyek az idő felfogásának emberi érzékelésére vezethetők vissza.

■ *Londonból hogyan látja a kortárs nemzetközi zenei szcénát? Milyen fő tendenciákat lát érvényesülni?*

– Amit kicsit furcsának találok, hogy néha az egyes nemzetek elszigeteltnek tűnnek. Különösen a kortárs zenében, mivel nincsenek zeneszerzői csoportok, vagy együttesek.

Szerencsésnek érzem magam, hogy nem dolgozom olyan sokat az Egyesült Királyságban, mivel sokat utazom. Úgy gondolom, hogy a 21. században egyre kevésbé kötnek minket a 20. század dogmái. A 20. században minden területen – legyen szó akár politikáról, akár zenéről, vagy a kultúra különböző formáiról – mindenkinek találnia kellett egy eszmét, vagy iskolát, amelyet magáénak vallhatott, és egy meghatározott irányzatot kellett követnie. Ha a 21. századból visszatekintünk a 20. századra, vagy éppen a 19., a 18. századra, rengetegféle zenei megközelítést láthatunk. És valójában mindegyik iránt nyitottnak kell lennünk. Nem szükséges, hogy ilyen vagy olyan stílusirányzatnak megfelelően komponáljak, hogy szeriális zenét írjak, vagy minimalista, vagy éppen romantikus stílusban komponáljak. Minden a projekttől függ. Meg kell találnom az annak legmegfelelőbb zenei kifejezőmódot. Úgy gondolom, hogy a mai zeneszerzők stílusban egyre függetlenebbé, egyre nyitottabbá válnak. Az is fontos számomra, hogy valamilyen külső forrásból merítsek információt. Az elmúlt korok zenéjéből, más kultúrákból vagy művészeti ágból, vagy éppen a populáris zenéből, a tánczenéből, ahogy régen a klasszikus zene esetében is történt. Legutóbb egy nagyon érdekes produkcióban vettem részt Moszkvában, Georg Friedrich Händel Orlando című operája kapcsán. Az egész opera cselekményét egy Night Clubba helyezték, és az volt az elképzelés, hogy a zene egy része olyan legyen, mint a night clubok zenéje. Arra kértek fel, hogy írjak 20 perc elektronikus interlúdiumokat az opera különböző pontjaihoz. Ezek az interlúdiumok Händel zenéjének remixei voltak, de inkább nightclub-stílusban. Tehát hirtelen úgy érezhette magát az ember, hogy Händellel is kapcsolatban van, de egy night clubbal is. Valójában ez nem hagyományos értelemben vett kompozíciós munka volt, hanem inkább funkcionális mű. Úgy gondolom, hogy a klasszikus zene művelőinek sokkal több érintkezési pontot kellene találnia a kortárs kultúrával.

■ *A régebbi korokban a klasszikus zene is sokkal inkább kötődött a korabeli divatos táncmuzsikákhoz, mint amennyire azt manapság tudatosítjuk.*

– Pontosan. A tánc nagyon fontos eleme a zenének. Ha egy lassú, komoly tételt akarunk, vagy egy nagyon mozgalmas, gyors tételt, akkor meg kell találnunk az egyensúlyt a tempóérzetben, vagyis egy olyan közepes tempót kell találnunk, hogy az alkalmas legyen a táncra, a mozgásra. Meg kell győződnünk arról, hogy a zene tempója kiegyensúlyozott. Úgy gondolom, hogy nem minden kortárs megközelítés találja meg ezt a tökéletes egyensúlyt a tempó tekintetében. Meg kell vizsgálnunk, hogy miért nem.

■ *Amikor különféle projektekről beszél, akkor ez alatt külső befolyást is ért? Vagyis nem csak az úgynevezett ihlet játszik szerepet egy mű létrejöttében, hanem valamilyen funkcionálisról is szó van?*

– Ez attól függ. Számomra azt jelenti a projekt, hogy együttműködök egy táncegyüttessel, vagy valamilyen más művészeti együttessel. Ez feltételezi, hogy van koreográfia, vagy egy opera esetén egy történet. Tehát vannak külső szempontok, amelyeket figyelembe kell venni. A zene ugyanúgy zene, de kiegészül új szempontokkal, új inspirációkkal. Úgy gondolom, hogy napjainkban egy zeneszerzőnek új ösztönzőkre, inspirációkra van szüksége. Azt hiszem ez egyszerű dolog. Néha úgy tűnik, hogy a klasszikus zene valami égi tüntemény, ami szinte elszakadt a valóságtól. Még akkor is, ha azt gondoljuk, hogy valamilyen mágikus világban élünk, ezt a mágikus világot is az emberek hozták létre. Emberi lények vagyunk és napi kapcsolatban vagyunk a hétköznapi élettel. Reggel felkelünk, van családi életünk, különböző ügyeket kell elintéznünk és így tovább. Nem élünk üvegburában. Még ha abszolút zenét írunk, akkor is van valamilyen kapcsolódás a külső körülményekhez. Van néhány versenyművem. Például szaxofonverseny, és basszus dobra írt concerto. Ezek sokkal inkább absztrakt zenei műfajok. De amikor a szaxofonversenyt írtam, akkor is figyelembe vettem magát a szaxofont. A felépítését, a történetét. Tehát mindig van egy külső érintkezési pont. Természetesen, amikor ezeket a versenyműveket írtam, akkor semmilyen egyéb kötöttség nem volt, azon kívül, hogy miként épül fel a mű struktúrája. Természetesen arra is gondolok, hogy mit akarok közölni a hallgatósággal, milyen hatással lesz rájuk a darab, hiszen nekik is megvan a saját hátterük, életük, amit magukkal hoznak a koncertre. Érdekes ez a dolog a funkcionális és nem funkcionális zenével. De ha a régi nagy zeneszerzőket tekintjük, az ő esetükben is mindig volt valamilyen konkrét történet vagy ok az egyes darabok keletkezése mögött.

■ *Végül is ez ugyanígy működött más művészeti ágakban is. Például Botticelli világszép festményei is konkrét megrendelések nyomán jöttek létre.*

– Valóban. Csak a mesterművek esetében hajlamosabbak vagyunk elfeledkezni azok keletkezésének tényleges körülményeiről.

■ *Visszatérve a Händel-opera projektre, itt is egy konkrét operatársulat kérte fel Önt az együttműködésre?*

– Igen, a Helikon Opera, ami egy fantasztikus operaház. Természetesen Oroszországban még mindig a Bolsoj az első számú, állami operatársulat. A Helikon Opera a második, de sokkal szabadabban kísérletezhetnek, mert velük szemben nem akkora az elvárás. Van egy kiváló művészeti vezetőjük, Dmitrij Bertman, aki rendkívül érdekes produkciókat hoz létre. Egyébként januárban, a regensburgi opera mutatta be első egész estés operát, Elizabetta címmel, és azt remélem, hogy a Helikon Opera is előadja a darabot. Érdekes, hogy a zenéjében van pár dolog, amiben némi magyar hatás is megnyilvánul. Modern történet egy idősödő színésznőről, aki még mindig fiatalos, és külsejének valóságos megszállottja. Mindez nagyon aktuálisan kötődik a jelenleg divatos trendekhez, amelyek egyre erősödnek. Ezt követően azonban van egy csavar a történetben, ami visszanyúl egy történelmi alakhoz, Báthory Erzsébethez. A főhősnő ugyanis felismeri a vérben rejlő regeneratív erőt, ezért úgy gondolja, hogy ennek segítségével képes megőrizni fiatalosságát. Kezdetben állatvérrel is beéri, de később fiatal lányok vérére pályázik, és a végén beleőrül a rögeszméjébe.

■ *Testvérei közül kizárólag Ön lépett művészi pályára?*

– Ez nagyon érdekes, mert Apám rendkívül elkötelezett művész volt, de a családban csak én voltam olyan megszállott, hogy kreatív pályára adjam a fejem. Van egy húgom, aki rendkívül tehetséges a képzőművészetekben, de egyáltalán nem volt motivált.

■ *Lehet, hogy az elköteleződés, vagy a kitartás hiányzott..*

– Valószínű. Tudja a művészi elhivatottság számos dolog együttállása. Van három gyermekem. Mindegyik rendkívül kreatív, de nem tudom, hogy milyen irányba fognak még fejlődni. Bátorítom, de semmiképpen sem erőltetem a művészi aktivitásukat. Hagyom, hogy ők válasszanak.

■ *Milyen érzés volt visszatérnie Moszkvába, ahonnan Édesapja meglehetősen drámai körülmények között távozott?*

– Novemberben volt egy koncertem Omszkban, és ezt követően megálltam Moszkvában, ahol a Helikon Operával volt megbeszélésem. Ekkor zeneszerzőkkel, képzőművészekkel és művészettörténészekkel is találkoztam. Készítettem továbbá a BBC-vel egy dokumentumműsört „Családom Oroszországban” címmel, ami most is elérhető a BBC honlapján. Lényegében rábukantam Apám és Nagyapám életének bizonyos nyoma-

ira. Ezen kívül beszélgettem jelenleg is Moszkvában élő zeneszerzőkkel és más művészekkel és megpróbáltam megtudni, hogy miként változott meg azóta az élet. Határozottan sok változás történt. Nyugaton az emberek még mindig szeretik azt hinni, hogy Oroszország olyan, mint a hidegháború idején volt. Moszkvában tényleg sok minden megváltozott. Való igaz, hogy a kormány sokat megőrzött a szovjet idők attitűdjéből, és vannak művészek, akikre nagyobb nyomás nehezedik. De a legtöbben pozitív dolgokról számoltak be, aminek őszintén örülök. Valóban nagyon érdekel az orosz kul-

turális élet, már csak azért is, mert maga a zene és a kultúra is nagyon érdekel. Nem csak a saját családomé, hanem Sosztakovics, Schnittke és a többieké. Láttam, hogyan szenvedett apám és nagyapám, de remélem, hogy a dolgok meg tudnak változni, és úgy gondolom, hogy alapjában véve folyamatosan változnak. Nagyon örültem a visszatérésnek. Otthon érzem magam Oroszországban. És az ottani emberek is érdeklődnek irántam. Remélem, egyre több kapcsolatot tudok kiépíteni!

(Kaizinger Rita)

Egy hegedűs, aki brácsázik

Interjú az örökifjú Konrád Györggyel

Konrád György brácsaművész munkássága elismeréseként idén Bartók Béla–Pásztory Ditta-díjat vehetett át a zeneszerző születésnek 138. évfordulóján. Ennek apropóján beszélgettünk hosszú és gazdag pályafutásáról, zenéről, valamint az élet apró-cseprő dolgairól.

■ *Számított arra, hogy elnyeri ezt a kitüntetést?*

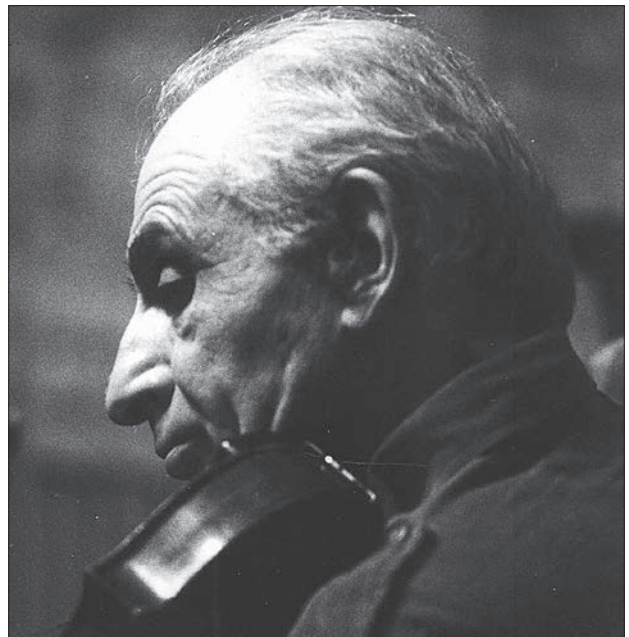
– Nem. Abszolút nem. A 95. évemben járok és ilyen díjakat ebben az életkorban már nem szokás osztani, az az érzésem. Az évek során több kitüntetésben részesültem, többek között a Tátrai Vonósnégyessel kaptam díjat, a Rádiózenekarral is, de ez most más jellegű.

■ *Mit jelent ez az elismerés az Ön számára?*

– Nagy szeretettel, kedvességgel vettek körül a díjkiosztásnál és utána, a fogadáson. Az ismerőseim, barátaim, idegenek egyaránt. Olyan szép volt, amit Vigh Andrea és Onczay Csaba mondott. Én mindig olyan társaságban voltam, amit szerettem. Végigjártam szinte az összes zenekart Budapesten. De ha az ember ilyen idős kort megér, akkor mindenki úgy néz rá, hogy „de jó, hogy itt vagy”. Ez nagyon jó érzés. Ha a gazdasági oldalát nézem, a díj jelentős pénzüsszeggel jár együtt, de a megélhetéssel nincsen gondom.

■ *Ön ma is aktívan koncertező művész. Milyen gyakran vállal fellépéseket?*

– Most már egy kicsit kevesebbet. A legutóbbi időkben főképp a Concerto Budapest zenekarral játszottam. Időnként a MÁV Szimfonikus Zenekarral. A múlt hónapban hívtak megint a Concertóhoz, a Tavaszai áldozatot adtuk volna elő (Stravinsky), de rájöttem, hogy azt már nem bírnám végig erővel. Nagyon sokszor játszottam, annak viszont nincs értelme, hogy ott üljek, és úgy tegyek, mintha játszánék. Van egy-két vonósnégyes, amelyekkel ma is együttműködöm, én vagyok az állandó ötödik ember, vagyis az egyik brácsás, ha kétbrácsás

művet játszanak. Két-három szereplésre készülök mostanában, ez elég. Ezen kívül van egy amatőr társaságom, a Semmelweis Vonósnégyes, amelyben a tagok mindegyike komoly orvos. Tisztességes amatőrök, és nem akarom erre kiélezni a dolgot, de nagyon hasznos orvosokkal jó barátságban lenni – mondja nevetve. – Nagyon kedves emberek, jókat koncertezünk együtt. A második hegedűs Dr. Székely György, aki csodálatos szervezőtehetség. Sokszor játszottunk fönt a Bartók Emlékházban és különféle orvosi szervezeteknél.